

טפול רפואי בשבת, לחולים שאינם בני-ברית

השאלה:

האם מותר לחלל שבת כדי לרפא גוי? אם מותר – אלו איסורים הותרו – דרבנן או גם דאורייתא?

חשובה:

יסוד האסור: מהמבואר במסכת עבודה זרה, כ"ו, א' התפסק בשולחן ערוך אורח חיים, סימן ש"ל, סעיף ב': "עובדת גלולים, אין מיילדין אותה בשבת, אפילו בדבר שאין בו חלול שבת" ובמשנה ברורה, שם, סק"ח כתב תוכחת מגולה וזה לשונו: "ודע דהרופאים אפילו היותר כשרים, אינם נזהרים בזה כלל, דמעשים בכל שבת, שנוסעים כמה פרסאות לרפאות עובדי כוכבים וכותבין ושחקין סממנים בעצמן ואין להם על מה שיסמכו, דאפילו אם נימא, שמותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה בין העו"ג, (אף דגם זה אינו ברור, ע' בפרי מגדים) איסור דאורייתא בודאי אסור לכולי עלמא ומחללי שבת גמורים הם במזיד, השם ישמרנו".

יסודות ההיתר:

- א. בתנאי, שמתנה הרופא בקבלת רשיונו, שיטפל בכל חולה בכל מצב, ושם לא ימלא תנאי זה, יוכלו להעבירו מתפקידו;
- ב. אי הטפול בגוי יביא לשנאה חמורה כלפי היהודים.

באיסורי דרבנן:

החתם סופר, חלק תרשן-משפט, סימן קצ"ד מסיק ברעת הרמב"ם, שדוקא ליילד בן לעבודה זרה, שזה איסור חמור – אסור, אבל לרפאות אותם דלא חמור כל כך, אין להחמיר, גם אם יש ברפואה איסור דרבנן, במקום שיש לחשוש לדרכי שלום. ועקר יסוד היתרו של החת"ס הוא משום איבה דזמנינו, שירשבים אנו בין הגויים ושאתם מקבלים החירוף, שאנו שומרי שבת תזהרים מלחלול. ולדעתו איבה דזמנינו גדולה ומסוכנת יותר מזמן הגמרא. ובשו"ת דברי חיים, חלק ב', חלק אורח חיים סימן כ"ה השיב: "הנה זה פשוט באחרונים דדבר שבות מותר... ודאי פשיטא דסוגיא נראה דבדרבנן עושין משום איבה".

מסקנת המחבר:

"ולכן בודאי אפשר להחמיר לרופא ישראל לחלל שבת באיסורים דרבנן עבור חולה עכו"ם".

בדברי חיים, שם, כתב, שלפי עקר הדין, אסור לחלל שבת עבור גוי באסור תורה, "אך המנהג ברופאים שמקילים, ושמעתי שהוא מתקנות ארצות להתיר להם, אבל לא ראיתי זה בספר". ובשו"ת חת"ס, חלק יורה דעה, סימן קל"א כתב, שאם יש באיבה זאת, חשש סכנת נפשות, יש להתיר אפילו מלאכה דאורייתא. ראיתו ממסכת עירובין, מ"ד ב', במשנה ובשלטי גבורים שם. ובספר טהרת המים מביא עצה לרופאים, שצריכים לטפל בתולה גוי באסורי תורה בשבת, שיחשבו בשעת הטפול, שכל כותנתם היא לא לעצם רפואת הנגי, כי אם כדי להציל עצמם שלא ייענשו על כך, וגם להציל כלל ישראל, שלא תגיע אליהם סכנה כלל, ואז גם אם יעשו מלאכה דאורייתא, ייחשב להם כמלאכה שאינה צריך לגופה, שאין חייבין עליה, וגם אין זה בבחינת פסיק רישא כי: א. כל שאינו מתכוין אין ראוי לומר פסיק רישא, ב. לא ניתא לו,

ג. אינו ברור וודאי, שיחזרפא ברפואה ז.

המחבר מוכיח מאחרונים רבים את עקר הרעיון, שאם עושה אדם דבר באונס, נחשב המעשה כמלאכה שאינה צריך לגופה.

מסקנה:

מותר להגיש עזרה רפואית לגוי ולמזמר גם אם כרוך הדבר בחלול שבת דאורייתא, בתנאי שיחשוב הרופא המחשבה דלעיל. אבל כל האמור הוא רק, כשאין אפשרות, שמלאכות דאורייתא יעשו על ידי אינם בר-חזבא, אבל כשקיימת אפשרות כזאת, בודאי, שמטל חיוב, שיעשו על ידי שאינם בר-חזבא.

(שו"ת ציץ אליעזר חלק ה', סימן ט"ו, פרק ו').

באוהו ענין:

בציץ אליעזר חלק ט', סימן י"ז, פרק א' - מובא מכתבו של האדמו"ר מקלויזנבורג, שבו הוא מסכים לדיון. שמוחזר לחלל שבת עבור גוי גם באיסור דאורייתא בגלל איבה ונזירות על כלל ישראל וכותב שהינו דין נמור, ומוסיף, שחקת הארצות היתה שלא יקחו שכר עבור הרפוי "דמלכד דאיכא בזה שכר שבת, כותנתם היתה שע"ז יהא מלאכה שאינה צריך לגופה" ומזכיר, שאם נוסלים ממון יש בזה משום מלאכה שצריך לגופה "ולפי זה רק באופן שאין מקבלים שכר שרי".

הריטב"א והחת"ס כותבים, שצריך לחזק את השכר לים או לתועל לצדקה, כדי שלא יהנה משכר שבת.

שו"ת מצפה אריה תניינא, חא"ח סי' י'; שו"ת עבודת הגרשוני סי' קכ"ג; שו"ת ב"ח
החדשות סי' ב'; שו"ת הרמ"ץ ח"א חא"ח סי' כ"א; שו"ת סהרה (לר' אברהם בן ר'
נחמיה הכהן) מערכת שי"ן אות ז'; דמשק אליעזר (לר' א פאפו) עם' ל"ט; שם הגדולים
(להוד"א) ע' רבינו יונה; שו"ת מגושת יצחק, ח"א סי' ס"ג; הרפואה והיהדות עם' 84-86
ובהערות; התורה והמדינה, קבץ ז-ח עם' קי"א; שמירת שבת כהלכתה, פרק כ"ח סעיף נ"ד
ובהערה קפ"ט; ועוד.